

Мерешко А. А.

студентка 3-го курсу філології,

Національний університет «Одеська юридична академія»

Науковий керівник:

Назаренко О. М.

кандидат філологічних наук, доцент,

Національний університет «Одеська юридична академія»

НАЦІОНАЛЬНО-ЕТНІЧНА СВІДОМІСТЬ УКРАЇНЦІВ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

У міжкультурній комунікації як науці найбільш вживані поняття: «етнос», «самоідентичність», «самосвідомість». Адже саме самоідентичність та самоідентифікація певного народу, зумовлює його відмінність від інших народів. За визначенням Ф. Бацевича «етнічна самосвідомість» – це сума уявлень, знань про цінності свого етносу, культуру, ідеали, традиції, усвідомлення себе членом свого етносу, а також місця свого етносу серед інших. [2, с. 129].

Етнічна ідентичність – це усвідомлення людиною своєї належності до певного етносу як результат спільних із членами етнічної групи уявлень, ідей, повсякденного досвіду, культури, історії, вірувань, мови, комунікативної поведінки тощо. Кожен народ самоідентифікує себе перш за все через традиції, звичаї. Слід зауважити, що «традиції» поняття досить ґрунтовне, воно включає в себе одяг, обряди, пісні, їжу, життєвий устрій, ставлення до природи, родини, батьківщини тощо.

Велике значення для утвердження національної самосвідомості українців мали народні звичаї, обряди, традиції святкування, які були невід'ємною частиною повсякденного життя і стали засобом збереження української ідентичності. Вони відображають не тільки етнічну своєрідність, але й естетику, моральні цінності, ментальність, історію. Звичаї українців пов'язані з традиційним світоглядом, який складався протягом багатьох століть і зберіг ознаки дохристиянських вірувань. Зі зміною умов життя змінювалися й традиції святкування, відбувалася постійна трансформація обрядових дій, деякі їхні елементи зникали, замінювалися іншими, але основний зміст та сакральний сенс збігалися [3, с. 304]. Етнічна ідентичність виражається й у мові, зокрема й у медійному тексті, а саме фразеологічними одиницями [7, с. 331], національно-прецедентними феноменами [6, с. 176] тощо.

Найдавніша – календарна обрядовість, тісно пов'язана з аграрним побутом. Своїм корінням вона сягає первісних, язичницьких вірувань наших предків слов'ян. Календарна обрядовість освячувала перехідні або етапні моменти у житті природи або трудовій діяльності людей. Свята й обряди календарного циклу регламентували всі сфери життя українського селянина – виробничу, суспільну, сімейну, а головна їхня мета – відвернути стихійне лихо, вплинути на врожайність. Календарний цикл насичений безліччю ритуалів і вірувань. Кожне традиційне свято було присвячене до відповідних видів сільськогосподарської діяльності. [3, с. 306]. Усіх обрядів суворо дотримувались, вважалося, що кожен етап святкування впливає на подальші події в житті. Звичайно сьогодні все значно спростилося, та обов'язковість стала радше звичаєм, так, наприклад, в Україні колядують та посівають.

Проте одне залишається незмінним крізь роки – це ставлення до родини. Українська сімейна обрядовість охоплює звичаї та обряди, в яких тісно сплелися дії, символи, атрибути, що виникли в різні епохи і мали забезпечити щастя, багатство та благополуччя сім'ї, захистити її членів від злих сил. До традиційної сімейної обрядовості належать обряди, пов'язані з біологічним циклом існування людини: народженням, одруженням, смертю. Ритуали вікових ініціацій належать до великої групи обрядів переходу, метою яких було дати можливість людині перейти від однієї соціальної чи вікової групи до іншої. В ході ритуалів ініціації поетапно відбувалося відокремлення людини від старого оточення, розрив її з минулим, входження до суспільства й колективу заново, але вже в новому статусі [4, с. 76]. З давніх – давен в українців виник і утвердився погляд на сім'ю і рід як на святиню, а на виховання дітей – як на святий обов'язок батьків. Дітей оберігали, виховували з ніжністю та турботою, цікаво зазначити, що на дітей ніколи не накладали непосильної роботи, це відмінність українців від багатьох інших слов'янських народів – дитина лише допомагала. Поява дитини на світ у родині була дуже важливою, бо бездітна сім'я традиційно вважалася неповноцінною [4, с. 78].

У національному одязі кожної країни відображена свідомість нації, її естетичний ідеал, прагнення та цінності. В цьому сенсі український національний костюм є багатогранним явищем. В його образі поєднані такі риси, як слов'янська душа, східна любов до яскравих кольорів та західна нотка витонченої елегантності. Процес створення кожного елемента вбрання українців був не тільки клопіткою працею, а й ритуалом самовираження майстринь. Деякі мистецтвознавці вважають, що жінки вишивали лише для того, аби прикрасити своє житло, одяг та побутові речі. Насправді, цей процес дещо складніший: під час роботи

через пальці майстринь здійснюється очищення їх енергетичних каналів, завдяки чому жінка відновлюється і наповнює створені нею речі своєю позитивною енергетикою [5, с. 117]. Використання спеціальних знаків та дотримання ритуалів сприяє тому, що готовий предмет одягу стає носієм потенційної енергетики, яка вивільняється при створенні певних обставин. Наприклад, чари весільних сорочок починають діяти у момент вінчання й оберігають пару доти, доки ці речі не зносяться (тому їх і берегли, вдягаючи лише на великі свята). Отже, складові елементи українського національного вбрання – це не тільки функціональні та гарні речі, а й своєрідні носії духовності нашого народу.

Протягом багатьох століть дівчата та молодиці збиралися надвечір у однієї з них, і за роботою та гарною піснею проводили довгі зимові вечори. Майстрині шили, пряли, вишивали, щоб з приходом весни прикрасити своє житло, збагатити веселковими візерунками посаг, а на Великдень вбрати себе та свою родину в новий яскравий одяг [5, с. 119]. Такі вечорниці, перетворювали рутинну щоденну працю у невеличке свято, наповнюючи нелегке життя красою.

Українські страви – це така ж культурна спадщина українського народу, як мова, література, мистецтво, це неоціненний здобуток, яким можна і варто пишатися, який не слід забувати.

Українці – справдана хліборобський народ, відтак і традиційна культура ґрунтується на цінностях хліборобської праці та шануванні хліба. Любов до хліба відобразилася й у традиційному меню українців, яке у всіх регіонах України в основному складалося з хлібних страв і борошняних виробів. Це і традиційні вареники, галушки, гречаники, сочники, шулики, потапці, присканці, млинчики, і обрядові – коровай, корочун, лежень, мандрики, паска, гуски, шишки. Доповненням до борошняних страв для наших предків були риба, ягоди, молоко та молокопродукти, олії, рідше – м'ясо. У щоденному побуті м'ясо використовували переважно у вигляді сала та смальцю, а ковбаси й інші м'ясні продукти можна було побачити на столі лише святкового дня – ними ласували зрідка [5, с. 211].

Найважливішою ланкою народної самоідентичності є історичне підґрунтя. Україна з давніх-давен нашим народом уявлялася як спадкоємиця держави під назвою Руська Земля (або Київська Русь). І саме це свідчить про глибоке коріння усіх традицій, обрядів, звичок та життєвого устрою українців. Гетьман Богдан Хмельницький не випадково сформував ідею про права українців на своє національно-політичне самовизначення і створення самостійної держави в етнічних межах України, а також її спадкоємне право на територіальну і культурну спадщину Київської Русі [8 с. 356]. Становлення українців як

нації просякнуте боротьбою за незалежність та самовираження. Починаючи з перших згадок про козаків та закінчуючи подіями сьогодення. Все це загартувало націю і наразі, ми носимо горде звання хоробрих воїнів.

Отже, ідея України як держави, а українців як нації сформувалася саме в культурі народу, в ставленні до її збереження та розповсюдження, завдяки традиціям розвивалася та була втілена у життя суть української самосвідомості. Завдання шкоди розвитку української ідентичності в її різноманітті є зрадою нашого існування. Культурні відмінності виростають з народної творчості, звичаїв, традицій, які треба зберігати, шанувати та передавати у спадок.

Список використаних джерел:

1. Азарова Л. Є, Білик Я. С, Голтвеницька М. В. Українська мова: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2010. С. 159.
2. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Київ: Довіра, 2007. 205 с.
3. Коверець І. Українці : Свята.Традиції. Звичаї. Донецьк: Альфа-Прес, 2004. 304 – 314 с.
4. Лозко Г. Етнологія України: Навчальний посібник 2001. Київ: АртЕК. 304 с.
5. Лозко Г. Українське народознавство. Київ, 1995. 472 с.
6. Назаренко О. М. Національно-прецедентні феномени українського когнітивного простору в дискурсі мас-медіа. *Мовознавчий вісник* : Збірник наукових праць. Черкаси : Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2010. Вип. 10. С. 176-179.
7. Назаренко О. М. Типологія прецедентних газетних заголовків за походженням. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: Філологічні науки. Випуск 28. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. С. 331-333.
8. Чижевський Д. Нариси історії філософії на Україні. Нью-Йорк, 1991. 230 с.